

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

INTERNATIONAL TOURISM AND TRENDS OF ITS DEVELOPMENT

УДК 338.48(1-87)

Король М.М.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородський національний університет
Ісевич Є.В.
студентка
Ужгородський національний університет

Стаття присвячена аналізу основних тенденцій розвитку міжнародного туризму. У роботі також досліджено стан сучасної туристичної галузі та визначені основні тренди розвитку туризму у 2017 році. Охарактеризовано країни за Індексом конкурентоспроможності країн у сфері подорожей і туризму 2017, який надав Світовий економічний форум.

Ключові слова: міжнародний туризм, туризм, сучасні тенденції, туристичні потоки, рейтинг.

Статья посвящена анализу основных тенденций развития мирового туризма. В работе также исследовано состояние современной туристической отрасли и определены основные тренды развития туризма в 2017 году. Охарактеризованы

страны по Индексу конкурентоспособности стран в сфере путешествий и туризма 2017, который предоставил Всемирный экономический форум.

Ключевые слова: мировой туризм, туризм, современные тенденции, туристические потоки, рейтинг.

The article is devoted to the analysis of the main tendencies of the development of world tourism. The article also investigates the state of the modern tourism industry and identifies the main trends of tourism development in 2017. Described the countries which are rating by the World Economic Forum The Travel and Tourism Competitiveness Index 2017.

Key words: world tourism, tourism, modern tendencies, tourist flows, rating.

Постановка проблеми. Міжнародний туризм як важлива складова частина зовнішньоекономічної діяльності кожної з держав світового співтовариства є однією із найбільших і високоприбуткових галузей світових економік, адже він входить до числа трьох найбільших експортних галузей, поступаючись лише нафтодобувній промисловості і автомобілебудуванню.

Глобалізація світової економіки суттєво вплинула на розвиток туристичного сектору. Розвиток світової економіки туризму є результатом задоволення людських потреб, починаючи з потреби на відпочинок та дозвілля, відновлення фізичних сил, споживацьких потреб і закінчуючи розумовими потребами: новий досвід, сприйняття та пізнання. Туристичний рух набуває масового характеру і охоплює всі вікові й соціальні групи населення. А однією з найбільш характерних рис сучасного етапу економічного розвитку є постійне зростання питомої ваги послуг у структурі ВВП більшості країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій сфери туризму засвідчив про значний інтерес науковців різних галузей до цієї проблематики. Зокрема, серед українських дослідників цими питаннями займалися М.П. Афанасьєв, О.О. Любіцева, В.Ф. Кифяк, І.Ю. Мальська, І.Г. Смирнов, Л.М. Устименко, В.В. Худо.

З російських вчених можна виділити публікації із зазначених питань В.І. Азара, М.Б. Біржакова, В.С. Боголюбова, В.Г. Гуляєва, Г.А. Карпової, Г.А. Папиряна, Ю.В. Темного, Л.Р. Темної. Питання функціонування туристичного ринку порушують і вчені з Білорусі А.П. Дурович і А.С. Копанєв. Відомі також роботи болгарських вчених С. Ракаджийської та С. Маринова.

Постановка завдання. Завданням даної статті є аналіз та визначення основних тенденцій розвитку світового ринку туристичних послуг, а також дослідження міжнародної туристичної сфери і її

місця в системі соціально-економічних пріоритетів розвитку економіки держав світу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для сучасного міжнародного туризму характерна значна просторова нерівномірність. У загальному вигляді вона відображає різні соціально-економічні рівні країн світу [8]:

– на розвинені країни припадає – 55,4% туристських прибуттів;

– на країни, що розвиваються – 44,6%.

У сучасному світі на міжнародний і внутрішній туризм припадає близько 10% світового валового внутрішнього продукту [3]. За даними Всесвітньої туристичної організації (TheWorldTourismOrganization (далі – UNWTO)), станом на початок 2017 року у сфері туристських послуг зайнято понад 292 млн осіб, це означає, що 1 із 10 працюючих зайнятий у сфері туризму [7]. Туризм надає всі можливості для ознайомлення з історією, культурою, звичаями, духовними і релігійними цінностями даної країни і її народу, є одним з могутніх факторів посилення престижу і значення країни, її регіонів в очах всієї спільноти.

Згідно з даними, представленим в останньому випуску Барометра міжнародного туризму UNWTO, у 2016 році число міжнародних туристських прибуттів збільшилося на 3,9% і склало в цілому 1 235 млн осіб. Це означає, що в порівнянні з 2015 роком, коли кількість міжнародних туристів склала 1 184 млн осіб, в минулому році приблизно на 50 млн більше туристів здійснили подорожі в міжнародних турнапрямах у всьому світі [8].

Регіональна динаміка міжнародного туризму в останні 45 років має значні відмінності. При загальному 19-разовому зростанні прибуття інуристів у світі близькі до середньосвітового рівня показники динаміки характерні для Європи та Америки. Найдинамічніше розвиваються макрорегіони Азія і Океанія, де темпи зростання в 9 разів пере-

вищують середньосвітові. Африканський макро-регіон, хоч і відрізняється високими темпами зростання при низьких абсолютних показниках розвитку міжнародного туризму, все ж слабо впливає на його світову динаміку [7].

Що стосується даних за регіонами, у 2016 році найбільше зростання числа міжнародних туристських прибуттів припало на Азіатсько-Тихоокеанський регіон (+8%) у результаті високого попиту з боку як внутрішньо-, так і міжрегіональних напрямних ринків. В Африці був зафіксований серйозний стрибок (+8%) після двох років ослаблення. В Американському регіоні зберіглася позитивна динаміка (+4%). В Європі (+2%) були зафіксовані змішані результати: у деяких турнапрямах мало місце двозначне зростання, в інших же спостерігався спад. На Близькому Сході (-4%) попит теж розподілювався нерівномірно: в одних турнапрямах – позитивні результати, в інших – спади [7].

За даними організації UNWTO туристичні потоки між регіонами розподілися досить нерівномірно (рис. 1).

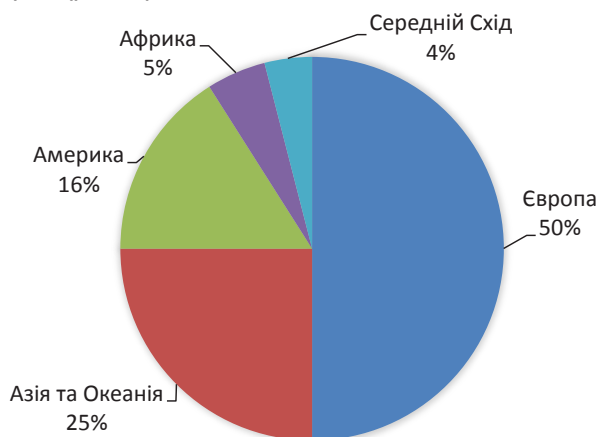

Рис. 1. Регіональні туристичні потоки у 2016 році [8]

З рисунку 1 видно, що найбільший потік туристів відвідує Європу, яка посідає 1-е місце (50%), 2-гу сходинку займає Азія та Океанія (25%), Америка посіла 3-тє місце (16%). У порівнянні з 2015 роком у 2016 році відсоткове відношення кількості туристів за регіонами залишилося майже не змінним, проте, їх кількість зросла [7]. Така тенденція пояснюється популярністю вищезгаданих туристичних напрямків.

На сегмент міжнародного туризму, що має на увазі подорожі та пасажирські перевезення, припадає 7% світового експорту і приблизно 30% від загального об'єму експорту товарів та послуг. Галузь туризму в якості експортної категорії займає перше місце в багатьох країнах, що розвиваються, і так само п'яте місце у світі після експорту палива, хімікатів, продуктів харчування та автомобільної промисловості.

У 2016 році індустрія подорожей та туризму принесла 7,6 трлн дол. США у світову економіку – це 10,2% світового ВВП [8].

Незважаючи на численні труднощі, які спостерігаються в останні роки, витрати на закордонні подорожі зросли на 4%, при цьому в 2016 році число міжнародних туристських прибуттів досягло 1,2 мільярда, про що повідомлялося на початку цього року [8]. Люди продовжують виявляти активний інтерес до подорожей, і це приносить дохід багатьом країнам світу, сприяючи економічному зростанню, створенню робочих місць і можливостей для розвитку.

На рисунку 2 зображено країни, туристи із яких найбільше витратили на подорожі за кордоном у 2016 році.

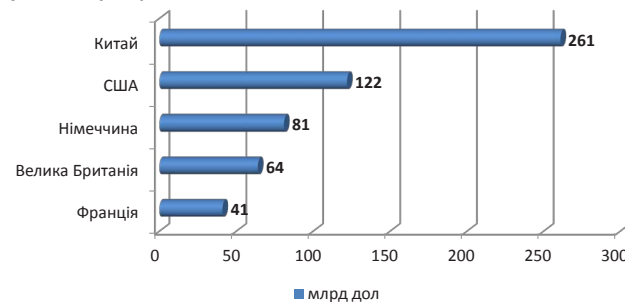

Рис. 2. Топ-5 країн, туристи із яких найбільше витратили на подорожі за кордоном у 2016 році [11]

З рисунку 2 бачимо, що 2016 рік став черговим успішним роком для виїзного туризму Китаю – провідного світового ринку виїзного туризму. Витрати, що належать до міжнародного туризму, досягли 261 мільярдів доларів США, збільшившись на 11 мільярдів доларів США, тобто на 12% (в місцевому валютному вираженні). Кількість виїзних мандрівників зросла на 6%, склавши в 2016 році 135 мільйонів.

Зростання виїзного туризму Китаю принесло дохід багатьом турнапрямам Азіатсько-Тихоокеанського регіону, особливо Японії, Республіці Кореї і Таїланду.

Серед десятки лідерів, крім Китаю, є ще три азіатських ринку виїзного туризму, що показали дуже хороші результати. У 2016 році як Республіка Корея (27 мільярдів доларів США), так і Австралія (27 мільярдів доларів США) витратили на 8% більше коштів; в десятку лідерів увійшов і Гонконг (Китай), зростання витрат якого склало 5% (24 мільярди доларів США) [11].

Другий найбільший ринок – Сполучені Штати – зберігає міцні позиції. Витрати, пов'язані з туризмом, у Сполучених Штатах у 2016 році досягли 122 мільярдів доларів США, збільшившись на 8%, тобто на 9 мільярдів доларів США в порівнянні з даними за 2015 рік [8].

Тим часом в Канаді – другому за туризмом ринку Американського континенту, що входить в десятку, були зареєстровані слабкі результати: на міжнародний туризм витрачено 29 мільярдів доларів США у той час, як число закордонних поїздок з ночівлею знизилося на 3%, досягнувши 31 мільйона.

Німеччина, Сполучене Королівство, Франція та Італія є лідерами в Європі за видатками, які належать до туризму. Це чотири європейських ринки, що входять до десятки країн, у яких в минулому році було зареєстровано зростання попиту на виїзний туризм.

У 2016 році в Німеччині – третьому найбільшому ринку світу – витрати, що належать до міжнародного туризму, зросли на 5% в порівнянні з більш слабкими показниками за 2015 рік і досягли 81 млрд доларів США [7].

Попит в Сполученому Королівстві – четвертому найбільшому за туризмом ринку світу – залишився стабільним, незважаючи на значну девальвацію британського фунта в 2016 році. У 2016 році число закордонних поїздок резидентів Сполученого Королівства збільшилося на 5 мільйонів (+7%), досягнувши 70 мільйонів, при цьому витрати склали майже 64 мільярди доларів США [11].

У 2016 році у Франції – п'ятому найбільшому ринку світу – витрати, пов'язані з туризмом, збільшилися на 7% і досягли 41 млрд доларів США. В Італії витрати зросли на 1% і склали 25 мільярдів доларів США, а число поїздок з ночівлею збільшилося на 3% і досягло 29 мільйонів [8].

Варто також зазначити, що серед найбільших 50 ринків було ще дев'ять ринків з двозначним зростанням витрат у 2016 році: В'єтнам (+28%), Аргентина (+26%), Єгипет (+19%), Іспанія (+17%), Індія (+16%), Ізраїль (+12%), Україна (+12%), Катар (+11%) і Таїланд (+11%) [11].

Всесвітня Рада з туризму та подорожей (The World Travel and Tourism Council) у своїй доповіді Подорожі та туризм: вплив на світову економіку 2017 (Travel and Tourism: world economic impact 2017) визначила внески туризму до світової економіки за різними компонентами [10].

На рисунку 3 зображено внесок туристичної галузі до світового ВВП за такими складовими, як бізнес-туризм та туризм з метою відпочинку.

Рис. 3. Внесок туристичної галузі до світового ВВП за такими складовими, як бізнес-туризм та туризм з метою відпочинку, % (2016) [10]

З рисунку 3 бачимо, що 77% внеску до світового ВВП здійснюють подорожі з метою відпочинку і 23% припадає на бізнес-туризм. У грошовому еквіваленті внесок бізнес туризму склав

1 153 млрд дол, а подорожей з метою відпочинку 3 822 млрд дол. до світового ВВП.

На рисунку 4 розглянемо частку внутрішніх та іноземних туристів у внесках до світового ВВП.

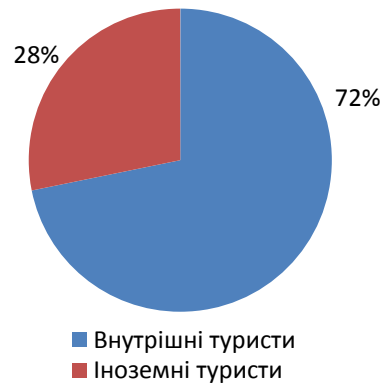

Рис. 4. Частка внутрішніх та іноземних туристів у внесках до світового ВВП, % (2016) [10]

Отже, частка внесків внутрішніх туристів до світового ВВП склала у 2016 році 72%, або 3 754 млрд дол., а іноземних – 28% або 1 401 млрд дол.

Світовий економічний форум (World Economic Forum (далі – WEF)) кожні два роки оцінює конкурентоспроможність подорожей та туризму 136 країн і складає Індекс конкурентоспроможності країн у сфері подорожей і туризму (The Travel and Tourism Competitiveness Index (далі – ТТСІ)). Індекс конкурентоспроможності країн у сфері подорожей та туризму формується на підставі ряду показників, які згруповано у 14 складових і об'єднано у 4 субіндекси, що характеризують сприятливість середовища в країні для розвитку туризму, державну політику, інфраструктуру та наявні природні, культурні ресурси. Аналіз показників рейтингу дає можливість оцінити конкурентоспроможність в індустрії туризму та визначити перешкоди, які заважають сталому розвитку сфери [5].

У таблиці 1 наведено Топ-10 країн, які посіли перші місця за Індексом конкурентоспроможності країн у сфері подорожей і туризму 2017.

Таблиця 1

Топ-10 країн за ТТСІ 2017 [5]

Місце у рейтингу	Країна	ТТСІ 2017	Зміна країни у рейтингу до 2015 р.
1	Іспанія	5.43	0
2	Франція	5.32	0
3	Німеччина	5.28	0
4	Японія	5.26	+5
5	Велика Британія	5.20	0
6	США	5.12	-2
7	Австралія	5.10	0
8	Італія	4.99	0
9	Канада	4.97	+1
10	Швейцарія	4.98	-4

Як бачимо з таблиці 1, перше місце у рейтингу посіла Іспанія. До лідируючої десятки також увійшли Франція, Німеччина, Японія, Великобританія, США, Австралія, Італія, Канада та Швейцарія. США опустилися на 2 позиції у рейтингу порівняно із таким самим рейтингом 2015 року, а Швейцарія – на 4. Найкраще зростання у десятці лідерів показала Японія, яка з 9 сходинки у 2015 році, піднялася на 4 у 2017.

Також варто відзначити, що Світовий економічний форум склав Топ-15 країн, які показали найбільше зростання Індексу у 2017 році порівняно із 2015. Це наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

**Топ – 15 країн
із найбільшим зростанням ТТСІ 2017 [6]**

Місце у рейтингу	Країна	Зміна ТТСІ 2017 до ТТСІ 2015, %	Зміна країни у рейтингу до 2015 р.
4	Японія	6.59	+5
71	Азербайджан	6.39	+13
107	Таджикистан	5.27	+12
67	В'єтнам	5.04	+8
61	Ізраїль	5.03	+11
118	Алжир	4.91	+5
78	Бутан	4.73	+9
119	Габон	4.68	+5
19	Південна Корея	4.53	+10
74	Єгипет	4.51	+9
51	Перу	4.09	+7
40	Індія	4.02	+12
22	Мексика	4.01	+8
135	Чад	3.98	+6
98	Албанія	3.97	+8

З таблиці 2 бачимо, які країни показали найбільше зростання згідно зі складеним Світовим економічним форумом Індексом конкурентоспроможності країн у сфері подорожей і туризму 2017. У відсотковому співвідношенні найбільше зростання показали Японія, Азербайджан, Таджикистан, В'єтнам та Ізраїль. Варто також відзначити, що 12 із 15 зазначених країн є країнами, що розвиваються. Цей факт свідчить про те, що вже зараз центри тяжіння туристичних потоків починають зміщуватися із розвинених країн до країн, що розвиваються, а останнім вдається створювати сприятливі умови для таких змін.

Україна за Індексом конкурентоспроможності у сфері подорожей та туризму 2017 року отримала оцінку в 3,5 бали з семи можливих і опинилася на 88 місці [6].

У попередньому рейтингу 2015 року дослідження України за цим Індексом не проводилась. Разом з тим, порівнюючи з доступною оцінкою за 2013 рік, коли ми посідали 76 сходинку з 140 країн світу, Україною втрачено 12 позицій [6].

У грудні 2016 року було визначено 5 основних трендів Туризму та подорожей у 2017 році [9]:

1. Активні та пригодницькі подорожі («африканське сафарі», купання з акулками в Мексиці чи Австралії або походи в Швейцарські Альпи»). Північна та Південна Америка – найпопулярніші місця для пригод серед туристів.

2. Індивідуальні жіночі подорожі. Сьогодні 80% рішень, щодо подорожей приймаються жінками. Сьогоднішні жіночі мандрівки сміливі і незалежні. У 2014 році 72% американських жінок відпочивали на самоті. Це число буде тільки збільшуватися в найближчі кілька років, оскільки все більше жінок замовляють поїздки, розроблені відповідно до їхніх потреб.

3. Гастрономічний туризм. Коли справа доходить до подорожі, вона завжди зводиться до їжі, чи не так? Гастрономічний туризм став популярною тенденцією серед мандрівників скрізь, і експерти з туризму звернули на це увагу. Згідно з версією Skift UK, Патріком Уайтом в TouRRoір 2016, було зроблено висновок, що гастрономічний туризм не зводиться лише до поїдання їжі. Він включає кулінарні курси, екскурсії на ферми та класичні продовольчі ринки, які складають близько 95% цього виду туризму.

4. Відповідальний туризм. Глобальні зміни впливають на нас усіх. Більше мандрівників усвідомлюють вплив, який їхні подорожі здійснюють на планету. 2017 рік був призначений Міжнародним роком сталого туризму ООН як унікальною можливістю сприяти внескам туристичного сектору до трьох основних напрямів сталого розвитку – економічного, соціального та екологічного, одночасно підвищуючи обізнаність щодо справжніх вимірів сектору туризму.

Відповідальна подорож – це подорож, що поважає навколишнє середовище, культуру і місцеві громади і забезпечує соціально-економічні вигоди для всіх. Дослідження могутньої річки Меконг у повільному човні. Смакування зразків місцевої кухні, придбаних у вуличного торговця в Марокко. Розмірковування над таємницями життя серед древніх могильників Ангкору.

5. Бізнес і відпочинок. Бізнес і відпочинок є улюбленою темою серед експертів у галузі туризму в цьому році. Прогнозовано, що це буде дуже прибуткова тенденція для постачальників турів у 2017 році.

Висновки з проведеного дослідження. З вищевикладеного можна зробити висновок, що у 2016 році міжнародний туризм досяг нових висот. Ефективна діяльність сектора сприяє розвитку економіки і створення робочих місць у багатьох частинах світу. Тому вкрай важливо, щоб країни заохочували політику, що сприяє неухильному зростанню туризму, включаючи полегшення подорожей, розвиток людських ресурсів і стійкість.

Уряди в усьому світі усвідомлюють, що здебільшого бар'єри, пов'язані з подорожами, не

роблять людей та країни більш безпечними, а також перешкоджають економічному зростанню, створенню робочих місць та толерантності між країнами. У 2016 році для подорожей по всьому світу 58% населення світу потребували отримання візи для виїзду – значне покращення в порівнянні з 2008 роком, коли 77% населення планували подати заявку на отримання традиційної візи. По суті, переважна більшість (приблизно 85%) країн зменшили, принаймні частково, тягар отримання туристичної візи протягом останніх двох років.

Щоб і надалі підтримувати очікуване зростання міжнародних подорожей у найближчі десятиліття, нам потрібно продовжувати вдосконалювати політичні рамки та інновації в тому, як люди переміщуються через міжнародні кордони.

Отже, тенденції міжнародного туризму є позитивними і відзначається його зростання. Також активний розвиток туризму в останні десятиліття свідчить про суттєвий вплив на міждержавні контакти в економічному, культурному та політичному сенсі. Незважаючи на етноконфесійні відмінності населення, туризм сприяє зміцненню культурних і духовних зв'язків, які у свою чергу виконують важливу миротворчу функцію.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / за ред. І.Ф. Кононова, В.П. Бородачова, Д.М. Топольськова. – Луганськ: Знання, 2010. – 384 с.
2. Чорненька Н.В. Організація туристичної індустрії: навчальний посібник / Н.В. Чорненька. – К.: Атіка, 2006. – 264 с.
3. Комар Н.В. Привабливість Азіатсько-Тихоокеанського регіону на світовому ринку туристичних послуг / Н.В. Комар, А.В. Уніят. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4201>
4. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу / І.В. Смаль. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/smal0.htm
5. World Economic Forum. The Travel and Tourism Competitiveness Report 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2017_web_0401.pdf
6. World Economic Forum. Which are the most tourist-friendly countries? 06 April 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2017/04/which-are-the-most-tourist-friendly-countries>
7. World Tourism Organization UNWTO. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>
8. World Tourism Barometer. Volume 15, January 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barom17_01_january_excerpt.pdf
9. 2017 travel trends that will drive the global tourism industry, 5 December 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.treksoft.com/en/blog/7-travel-trends-for-2017-that-will-drive-the-global-tourism-industry>
10. The World Travel and Tourism Council. Travel and Tourism: world economic impact 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.achet.cl/des/estudios/WTTC-World2017.pdf>
11. Chinese tourists spent 12% more in travelling abroad in 2016, 12 April 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://media.unwto.org/press-release/2017-04-12/chinese-tourists-spent-12-more-travelling-abroad-2016>